

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ปัจจัยด้านความทันสมัยกับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม โดยได้ศึกษาในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ซึ่งเป็นโครงการร่วมระหว่างธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กรมประมง และจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย เป็นเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนาชนบทของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ปัจจัยด้านความทันสมัย ที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
2. เพื่อทราบถึงลำดับและความสำคัญของปัจจัยแต่ละตัวที่มีผลต่อการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
2. ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ได้แก่ การเปิดรับสื่อสารมวลชน การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง การประชุมกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

3. ปัจจัยด้านความทันสมัย มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบวัดครั้งสุดท้ายครั้งเดียว ศึกษาจากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรในเขตตำบลบ้านกร่าง วังยาง วังน้ำขี้ และศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 45 ข้อ ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยการหาค่าร้อยละ การทดสอบค่าไคสแควร์ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มหรือลดตัวแปรเป็นชั้น ๆ

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

ก. ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 41 - 56 ปี อาชีพหลักคือ ทานา อาชีพรองคือ ทำไร่ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จะจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ฐานะทางเศรษฐกิจจากการสังเกตสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน ปรากฏว่า ส่วนใหญ่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง

ข. ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ผลการวิจัยปรากฏดังนี้คือ

1. การเปิดรับสื่อมวลชน

1.1 วิทยู ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะฟังวิทยุบ่อยมาก และจะใช้เวลาในการฟังวิทยุส่วนมากครั้งละ 31 - 60 นาที

1.2 โทรทัศน์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะดูโทรทัศน์น้อยมาก และจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ส่วนมากครั้งละ 31 - 60 นาที

1.3 หนังสือพิมพ์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์

สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามที่อ่านหนังสือพิมพ์ จะอ่านนาน ๆ ครั้ง และจะใช้ระยะเวลาในการอ่านหนังสือพิมพ์น้อยกว่า 30 นาที ในการอ่านแต่ละครั้ง

2. การประชุมกลุ่ม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 53.0) เคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มเผยแพร่การส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

3. การพบปะพูดคุยหรือปรึกษาปัญหาต่าง ๆ กับผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 1 ใน 3 (ร้อยละ 33.5) มักจะพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงนาน ๆ ครั้ง และเมื่อเกษตรกรต้องการรู้หรือมีปัญหาด้านการเกษตร เกษตรกรจะทำการปรึกษาเกษตรกรอำเภอเป็นอันดับแรก รองลงมาจะปรึกษากับเจ้าหน้าที่ ธกส. และอันดับสุดท้าย คือ เพื่อนบ้าน

4. การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.5) เข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านทุกครั้ง

ค. ปัจจัยด้านความทันสมัย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า 1 ใน 3 (ร้อยละ 40.5) เป็นคนทันสมัย และมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 59.5) เป็นคนไม่ทันสมัย

ง. การเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม จากผลการวิจัย พบว่า จากเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 200 คน มีเกษตรกรที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกโครงการดังกล่าว 25 คน เกษตรกรที่เคยคิดจะสมัครเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม 77 คน และผู้ไม่คิดจะสมัครเป็นสมาชิกโครงการ 98 คน สำหรับสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรไม่สมัครเข้าเป็นสมาชิกในโครงการ คือ การที่น้ำเข้าถึงแปลงนาไม่สะดวก

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับกรเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

ก. ปัจจัยด้านสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้คือ

1. เพศ จากการวิจัยพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิก

โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรภรณ์ ตระกูลศิษฐ์ (25 : 87) ซึ่งพบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการยอมรับการนำความนำคมแบบใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ เพศชาย จะมีการยอมรับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม มากกว่าเพศหญิง

2. อายุ จากการวิจัยพบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรที่มีอายุต่างกันนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ซึ่งในเรื่องนี้ โรเจอร์ และ ชูเมคเกอร์ (8 : 185-189) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่า และผู้ยอมรับนวัตกรรมช้ากว่า ไม่มีความแตกต่างในเรื่องอายุ แต่มีความขัดแย้งกับผลการศึกษาของ สมศักดิ์ หงษ์หาญยุทธ (29 : 39) ที่พบว่า เกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่า จะยอมรับการปลูกข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ 1 ได้เร็วกว่า เกษตรกรที่มีอายุมาก และจากการวิจัยของกรมวิชาการเกษตร (24 : 42 - 51) พบว่าอายุมีอิทธิพลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ในการทำนาของเกษตรกร

3. ระดับการศึกษา จากการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูง มีแนวโน้มต่อการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรพิมล วรคิลก (30 : 83) ที่พบว่า เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูง จะยอมรับการปลูกกาแฟเร็วกว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่ำ และจากการวิจัยของกรมวิชาการเกษตร (26 : 42 - 51) พบว่า ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ในการทำนาของเกษตรกร นอกจากนี้ โรเจอร์ และ ชูเมคเกอร์ (8 : 185 - 189) ยังได้ศึกษาพบว่า ผู้ยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่า ใ้รับการศึกษานในโรงเรียนมากกว่าผู้ยอมรับนวัตกรรมช้ากว่า

4. ฐานะทางเศรษฐกิจ จากการวิจัยพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม อาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงหรือต่ำ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรภรณ์ ตระกูลศิษฐ์ พบว่า ฐานะทาง

เศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการยอมรับการทำนาหว่านน้ำคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีความขัดแย้งกับการศึกษาของ สมศักดิ์ พงษ์หาญยุทธ (29 : 58) ที่พบว่า สำหรับ เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จะมีการยอมรับการปลูกข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ 1 สูง นอกจากนั้น โรเจอร์ และ ชูเมคเกอร์ (8 : 185 - 189) ได้สรุปไว้ว่า ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่า ผู้ยอมรับนวัตกรรมช้ากว่า

ข. ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสื่อสาร

1. การเปิดรับสื่อมวลชนด้านวิทยุ จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนด้านวิทยุ มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรที่มีการรับฟังวิทยุบ่อยครั้ง จะยอมรับเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามสูง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พิศมัย กระแสอินทร์ (33 : 70 - 73) ที่พบว่า เกษตรกรที่สนใจรับฟังวิทยุบ่อยครั้ง จะเป็นผู้ยอมรับการปลูกพืชหมุนเวียนมากกว่า ผู้ที่ไม่เคยสนใจรับฟังเลย นอกจากนั้น กณิต มาณพงษ์ (27 : 71) ยังได้ศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เปิดรับสื่อวิทยุสูง จะเป็นผู้ยอมรับวิทยาการแผนใหม่ไปใช้ในการปลูกยางสูง

2. การเปิดรับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์มาก หรือน้อย ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม

3. การเปิดรับสื่อมวลชนด้านหนังสือพิมพ์ จากผลการวิจัย พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนด้านหนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรที่มีการอ่านหนังสือพิมพ์บ่อยครั้ง จะยอมรับเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามสูง สำหรับการศึกษาตัวแปรการเปิดรับสื่อมวลชนทั้ง 3 ตัวแปรนี้ อาจเป็นไปได้ว่า การที่การเปิดรับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ไม่มี ความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามนั้น เป็นเพราะ ชาวชนบทส่วนใหญ่มักจะมีวัตถุประสงค์ในการดูโทรทัศน์นั้นหนัก ไปทางด้านความบันเทิงเสียมาก ประกอบกับสถานีโทรทัศน์บางสถานีก็มีการนำเสนอรายการบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ กันในความ

ดีค่อนข้างสูง แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว พบว่า 2 ตัวแปรคือ การเปิดรับด้านวิทยุและหนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ซึ่งในเรื่องนี้ โรเจอร์ และซูเมคเกอร์ (8 : 185 - 189) ได้สรุปไว้ว่า ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่า มีโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่า และมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญธรรม คำพ้อ (31 : 72 - 73) ซึ่งพบว่า เกษตรกรที่รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนสูง จะยอมรับวิทยาการแผนใหม่มากกว่าเกษตรกรที่รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนน้อย นอกจากนี้ผลการวิจัยของ โกลเซน และ เรลส (31 : 36 - 37) ก็มีส่วนสนับสนุนที่ว่า ผู้ที่ยอมรับของใหม่ เช่น การใช้ปุ๋ย การใช้เครื่องยนต์ การเลี้ยงปลาหมอเทศ และการเพาะเห็ด จะมีการเปิดรับสื่อมวลชนสูง

4. การประชุมกลุ่ม จากผลการวิจัยพบว่า การประชุมกลุ่มมีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุมกลุ่ม การชี้แจงโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม มีแนวโน้มที่จะเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามสูงกว่า เกษตรกรที่ไม่เข้าประชุมกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาดชัย มณีบุษ (38 : 50 - 54) ซึ่งศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้เรื่องการทำนาสาธิต ส่วนใหญ่มาจากสื่อระหว่างบุคคลที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การประชุมกลุ่มของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ การศึกษาของ ภาระณี ประถมบุรณ์ (37 : 121) ได้พบว่าการประชุมกลุ่มเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจสมาชิกให้ร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์ยามานเถา

5. การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากผลการวิจัยพบว่า การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม กล่าวคือ เกษตรกรที่มีการพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง มีแนวโน้มที่จะยอมรับเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามสูง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ คณิต มานพงษ์ (27 : 73) ที่พบว่า การติดต่อกับหน่วยส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ ในการปลูกยาสูบ และโรเจอร์ และซูเมคเกอร์ (8 : 185 - 189) ได้ทำการเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้ยอมรับนวัตกรรมเร็วและนวัตกรรมช้า โดยพบว่า ผู้ยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่า มีการติดต่อกับ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่าผู้ยอมรับนวัตกรรมซ้ำ โจเซฟ ที แกลทเพอร์ (14 : 15 - 49) ศึกษาพบว่า สื่อบุคคลเป็นสื่อที่สำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร และสื่อบุคคลเป็นตัวทำให้อิทธิพลของสื่อมวลชนขยายตัวขึ้น

6. การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม จากผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุงักามกรรม อาจกล่าวได้ว่า การที่เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมมาก หรือน้อย ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุงักามกรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรารัตน์ ตระกูลศิษฐ์ (25 : 89) ที่พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการยอมรับการทำนาหว่านน้ำคมแผ่นใหม่อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีความขัดแย้งกับข้อสรุปของ โรเจอร์ และ ชูเมกเกอร์ (8 : 185 - 189) ที่พบว่า ผู้ยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่า มีส่วนร่วมในสังคมมากกว่าผู้ยอมรับนวัตกรรมซ้ำ

ก. ปัจจัยด้านความทันสมัย

จากผลการวิจัยพบว่า ความทันสมัย มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุงักามกรรม กล่าวคือ เกษตรกรที่ทันสมัย มีแนวโน้มที่จะยอมรับเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุงักามกรรมสูง โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (7 : 291 - 292) ได้ศึกษาพบว่า บุคคลที่ทันสมัย จะมีการยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่าบุคคลที่จัดอยู่ในพวกรับนวัตกรรมซ้ำ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประคอง เอี่ยมสำอางค์ (39 : 121) ที่พบว่า ปัจจัยด้านความทันสมัยของบุคคล มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มผลผลิตข้าว
ต่อไร่

จากผลการวิจัยพบว่า ในบรรดาตัวแปรทั้งหมด การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุงักามกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ ตัวแปรเพศ และการประชุมกลุ่ม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ คือ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ การเปิดรับสื่อมวลชน การมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม และความทันสมัย เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่าแต่ไม่มีความสำคัญต่อการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุงักามกรรม

จากการที่ตัวแปรการหบปะหุดคุดกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคือส่วนหนึ่งของ ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมสื่อสาร เป็นตัวแปรที่อธิบายต่อการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริม การเลี้ยงกุ้งก้ามกรามได้มากที่สุด ซึ่งตรงกับการวิจัยของ แคทซ์ และ ลาชาร์ เฟลด์ (40 : 27) พบว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล มีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติตลอดจนยอมให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามได้มากที่สุด โรเจอร์ และ ชูเมคเกอร์ (8 : 210 - 212) พบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจ ยอมรับสารนั้น ควรใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล เพราะสื่อบุคคลนั้น จะเป็นประโยชน์มากใน กรณีที่ผู้ส่งสารหวังผลให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการยอมรับสารนั้น และยังเป็นการช่วยให้ผู้รับสารมีความเข้าใจแจ่มชัดต่อสาร และตัดสินใจยอมรับสารได้อย่าง มั่นใจขึ้นอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่า การหบปะหุดคุดกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลต่อการ เข้าเป็นสมาชิกโครงการ ส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามมากที่สุด ดังนั้น ในการที่ ชกส. จะดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในรูปแบบของการเสนอเทคโนโลยีใหม่ เช่นนี้อีก ควรพิจารณาถึงความร่วมมือระหว่างพนักงานสินเชื่อของ ชกส. และผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน หมู่บ้าน เช่น เกษตรอำเภอกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เหล่านั้นเป็นต้น เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการ ชักจูงให้เกษตรกรเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประกอบอาชีพ การเกษตรในแนวทางที่ดีขึ้น ที่จะเป็ประโยชน์ต่อเกษตรกรเอง

2. ควรมีการส่งเสริมการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านวิชาการเกษตรแก่พนักงานสินเชื่อ ของ ชกส. ให้มากขึ้น โดยเฉพาะความรู้ทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอยู่ด้วย เพราะจากการวิจัยพบว่า เมื่อเกษตรกรต้องการรู้หรือมีปัญหาทางการเกษตร จะมาปรึกษากับ พนักงานสินเชื่อ ชกส. เป็นอันดับ 2 รองลงมาจากเกษตรอำเภอ การเพิ่มพูนความรู้ด้าน- วิชาการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอยู่ด้วยนั้น จะช่วยให้ พนักงานสินเชื่อ แนะนำ ชี้แจง และให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรอย่างแม่นยำ ถูกต้องมากยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มบทบาทความน่าเชื่อถือของพนักงานสินเชื่อ ทำให้เกษตรกรมีความเชื่อถือ ซึ่งก่อให้เกิดผลทางจิตใจ ดังนั้น เมื่อมีการเผยแพร่แนวรรมการเกษตรใหม่ ๆ การชักจูงใจก็จะเป็นไป

ไค้จายซึน

3. ควรเน้นถึงการพัฒนารูปแบบของการประชุมกลุ่ม ใหม่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เพราะจากการวิจัยพบว่า การประชุมกลุ่มเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเข้าเป็นสมาชิก โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ดังนั้น การประชุมกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ อาจเป็นกลวิธีหนึ่งในการชักจูงใจให้เกษตรกรมีการยอมรับนวัตกรรมการเกษตรเพิ่มมากขึ้น
4. ควรเน้นการเผยแพร่โครงการส่งเสริมการเกษตร ไปยังเกษตรกรที่เป็นเพศหญิง ทั้งนี้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เพศชายมีแนวโน้มในการยอมรับเข้าเป็นสมาชิก โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งอาจเนื่องจากสาเหตุที่ว่า มีการเน้นการเผยแพร่ไปยังเกษตรกรที่เป็นเพศชายเสียมาก
5. จากการวิจัยพบว่า สื่อมวลชนแทบไม่มีอิทธิพลต่อการเข้าเป็นสมาชิก โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า การประสานงานระหว่างการใช้สื่อมวลชน และสื่อบุคคลของ ชกส. มิได้เป็นไปอย่างสอดคล้องเท่าที่ควร ดังนั้น จึงควรพิจารณาถึงการประสานงานอย่างสอดคล้องระหว่างสาขาของ ชกส. ที่มีหน้าที่ในการส่งเสริม และหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสารด้านสื่อมวลชนให้มากยิ่งขึ้น
6. ในการเผยแพร่โครงการส่งเสริมการเกษตรต่าง ๆ ควรพิจารณาถึงการเผยแพร่ในพื้นที่ที่เป็นไปได้ เพราะจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรไม่สมัครเข้าเป็นสมาชิกในโครงการคือ การที่นำเข้าถึงแปลงนาไม่สะดวก
7. ควรทำการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ เช่น การตลาด ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ การคมนาคมขนส่งผลผลิต เป็นต้น ตลอดจนควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ พื้นที่กัน เพื่อนำผลวิจัยที่ได้มาเปรียบเทียบ ทั้งนี้ จะได้เป็นแนวความคิดในการเผยแพร่นวัตกรรมใหม่ ๆ ไปยังเกษตรกร ในเขตพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป